

3. Климов Е.А. *О становлении профессионала: приближение к идеалам культуры и сотворение их (психологический взгляд). Учебное пособие.* - М.: Московский психолого-социальный институт. - 2006. - 176 с.

УДК 37.5.015.31:159.942

Клименко Є. О.

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДРУЖНІХ ВЗАЄМИН

В статтє рассматриваются известные психологические теории межличностного взаимодействия и условия формирования дружеских взаимоотношений.

З моменту виникнення психології дружби і до теперішнього часу існують пошуки відповідей на питання: що є основою виникнення дружніх взаємин. У філософії вже визначене поняття дружби як моральної цінності. Перед сучасною наукою постає проблема психологічного аналізу дружби у системі міжособистісних відносин, що викликано потребами культурного суспільства.

Основоположник психоаналізу З. Фрейд вважав, що всі людські потяги і прихильності: дружба чи батьківська любов мають, зрештою, інстинктивну природу, будучи формами статевого потягу, лібідо. В психоаналітичних концепціях другові найчастіше відводиться роль дзеркала, на яке суб'єкт проектує власні неусвідомлювані риси, або ідеального зразка для наслідування – ідентифікації.

Когнітивна психологія, у свою чергу, аналізує інформаційну і процесуальну сторону спілкування. І. С. Кон зазначає, що для даного напрямку в дружбі важливо не стільки фактичний збіг або розбіжність індивідуальних рис, оскільки їх сприйняття, та, які якості друзі приписують один одному і яка тенденція такої атрибуції. Когнітивна психологія поклала початок систематичному вивченню «мови дружби» - термінів, в яких люди осмислюють і описують свої взаємини і уявлення один про одного (Д. Келлі, С. Дак).

Аналітичний період психології дружби, що виник наприкінці 50-х років минулого сторіччя досліджував соціально-психологічну атракцію. Слово «атракція» (attraction), як і давньогрецьке «філія» (filia) означає буквально потяг. На відміну від «наївної психології»², що намагалась визначити атракцію, потяг людей один до одного безпосередньо виходячи з об'єктивних подібностей та розбіжностей, когнітивна психологія підкреслює значення атрибуції (приписування). Найпростіша модель атракції характерна для необіхевіоризму (Д. Хоманс, Д. Тібо, Г. Келлі), вважала найважливішою умовою будь-якої парної взаємодії обмін винагородами та витратами. [4]. Сучасна психологічна думка також здебільшого розглядає дружбу як різновид атракції [2], спираючись на те, що передумовою всіх дружніх взаємин має бути суб'єктивна симпатія. Атракція завжди включена в міжособистісний контекст, виступаючи одним з ключових факторів формування та реалізації міжособистісних відносин. Дружба має свою специфіку: якщо симпатія і кохання можуть бути односторонніми, то дружба такою бути не може, отже атракції замало для формування дружніх взаємин.

Припустимо, що взаємини, викликані симпатією і трансформовані з часом у дружбу, мають у підґрунті не лише атракцію, основувану на об'єктивно виявлених подібностях, а і на приписуванні один одному тих якостей і рис, що притягують. Приписування, в свою чергу, може бути як власне суб'єктивним так і нав'язане іншим суб'єктом парної взаємодії.

Теорія Г. Келлі та Д. Тібо свідчить про те, що одним з важливих умов парної взаємодії у людей є обмін винагородами та витратами. Партнери повинні отримувати один від одного максимум заохочень і мінімум витрат. Відповідно до цієї концепції розглядаються більш приватні питання: що приваблює людей одне в одному, який фактор сильніше: фізична привабливість, подібність особистих рис, географічна близькість; як ці фактори в цілому впливають на встановлення взаємовідносин людей. Г. Келлі стверджував, що всі люди відрізняються один від одного тим, як вони інтерпретують ситуації, вони можуть бути схожі одна на одну, якщо люди подібним чином інтерпретують свій досвід, що є запорукою ефективної взаємодії. Основний зміст взаємодії – це спільність досвіду людей.

Взаємодія в психології – процес безпосереднього впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує взаємну обумовленість і зв'язок [6]. Тобто ще однією умовою дружніх взаємин є інтеракція (від англ. interaction) — термін, що використовується в психології та визначає взаємодію, взаємний вплив людей один на одного як безперервний діалог. Здатність «приймати роль іншого», (відчувати), як його сприймає партнер по спілкуванню [3.6].

В сучасних закордонних дослідженнях розвивається ідея співробітництва як унікальної людської риси, становлення якої приводить до культурної еволюції (Moll H., Tomasello M., 2007), проводять експертизу ефективності роботи професійних спільнот та організацій, макро- та мікроаналіз їх діяльності (Коул М., 1997, Перре-Клермон А.-Н., 1991). Для пояснення такого складного явища, як дружба, цей підхід є надто елементарним. Його прообраз – ділове партнерство, в якому партнер виступає як засіб задоволення егоїстичних потреб суб'єкта і не передбачає ні глибини, ні інтимності, ні моральних зобов'язань один перед одним.

Г. Зіммель вважав, що сучасна людина із ускладненням свого внутрішнього світу змушена більше приховувати, тому можна говорити про дружбу різних сторін «Я», з кимось може пов'язувати симпатія, з кимось – інтелектуальні інтереси, релігійні почуття або спільний життєвий досвід.

Дж. Аплан, наприклад, стверджує, що дружба це якісна характеристика відносин, а не сам по собі об'єктивно існуючий вид відносин. Якщо дві людини, незалежно від свого соціального положення, відчують повагу один до одного, якщо вони спілкуються на рівних – їх можна вважати друзями, вони стають ними тоді, коли кожен з них починає бажати добра іншому безкорисливо, щиро.

Інтеракціоністи визначають такі категорії як «прийняття ролі іншого», «рольова поведінка» і «визначення ситуації». Розуміння ролі дає змогу і здатність «поставити себе на місце» іншої людини, уявивши вимоги його соціальної позиції, почуття, що вона відчуває та смисл, що мають для неї дана роль і поведінка. Виконання ролі передбачає оволодіння системою правил від дотримання яких залежить ефективність і доцільність відповідних вчинків, жестів.

² Донаукове знання, побутова психологія.

Символічний інтеракціонізм (Д. Мід, Д. Мак-Колл та ін.) висувають на перший план соціально-структурні (рольові) і культурно-символічні (значення) аспекти особистісних відносин у зв'язку з розвитком самосвідомості. Оскільки особистість формується та усвідомлює себе тільки у взаємодії з іншими людьми, прибічники цієї течії бачать мету дослідження дружби у пошуках психологічного змісту цього процесу – поясненні, чому дане «Я» прив'язується до даного «Іншого».

М. Аргайл відзначає, що дружба в ієрархії цінностей людини займає більш високе місце, ніж робота та відпочинок, але поступається шлюбу або сімейному життю, наголошуючи при цьому, що у різних вікових групах це співвідношення може змінюватись. Дружба, на його думку, найважливіша для молоді, з підліткового віку до шлюбу. Дружба знову стає високо значимою у похилому віці, коли люди виходять на пенсію та втрачають близьких людей. Існують три причини за М. Аргайлом завдяки яким встановлюються дружні відносини: а) потреба у матеріальній або інформаційній підтримці; б) потреба в соціальній підтримці, співчутті; в) спільні заняття, ігри, інтереси. Залишається незрозумілим чи є ці фактори взаємодоповнючими чи можуть існувати окремо, і як від цього залежить міцність та тривалість стосунків.

М. М. Обозов вважав, що дружні міжособистісні відносини виникають так само, як і товариські, але в подальшому їх розвиток характеризується переходом від міжособистісної привабливості (симпатії, потягу) до взаємної прив'язаності. Мотиваційна структура дружніх взаємин перетворюється у потребу «бути разом реально або в думках» [5].

І. С. Кон причинами дружби називав потреби суб'єкта, якості суб'єкта, особливості процесу взаємодії, що сприяють виникненню і розвитку парних відносин, а також об'єктивних умов такої взаємодії. Вчений вважав, що, перш ніж вирішувати це питання, потрібно уточнити ряд обставин: по-перше, про який клас подібностей йдеться (стать, вік, темперамент і т. д.). По-друге, ступінь передбачуваної подібності (повна або обмежена). По-третє, значення і сенс даної подібності для самої особистості. По-четверте, обсяг, широта діапазону подібностей [4].

Подібність друзів може обмежитися однією якою-небудь характеристикою, а може проявитися по багатьом характеристикам. Визначення подібностей або розбіжностей багато в чому залежить також від того, якою уявляє людина саму себе і друзів і людей, яких вважає своїми друзями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ильин Е. П. Эмоции и чувства /Ильин Е. П. – СПб.: Питер, 2001 – 752 с.
2. Клименко Є.О. «Дружба як різновид атракції» / Клименко Є.О. // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету (Серія: Психологічні науки) – Чернігів: ЧДПУ, 2010. . – Т 1. – Вип. 82 – с 225-227
3. Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов./Комлев Н.Г.. – Москва, ЭКСМО-Пресс, 2006 г. – 672 с.
4. Кон И. С. Дружба – 4-е издание, доп../Кон И. С. – СПб.: Питер, 2005. – 330 с.
5. Обозов Н.Н. Симпатии и притяжение /Н.Н. Обозов //Психология влияния : хрестоматия /Сост. А.В. Морозов. – Санкт-Петербург : Питер, 2001. – с. 187-201
6. Хоруженко К. М. Культурология: энциклопедический словарь. [Електронний ресурс]/-Хоруженко К. М. – Ростов-на-Дону., 1997. – Режим доступу: <http://www.countries.ru/library/terms/interak.htm>

УДК 378.016: 78

Куненко Л.О.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕВНОЇ ОСВІТИ

В статтє рассматривается инновационное направление информационно-технологической подготовки будущего учителя музыки в системе непрерывного образования.

Ключевые слова : учитель музыки, информационно-технологическая подготовка, система непрерывного образования.

Нова парадигма освіти зумовила розробку сучасної освітньої стратегії розвитку мистецької галузі освіти, що знайшло своє віддзеркалення в директивних документах, в яких зазначається, що: “Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства”. Одним з пріоритетів державної політики в розвитку і модернізації системи освіти є – “удосконалення системи неперервної освіти та освіти впродовж життя”, спрямованої на “інтеграцію української освіти в європейський та світовий освітній простір” [4, 3-4].

У цьому контексті актуалізується проблема формування професійної компетентності майбутнього вчителя музики в системі безперервної освіти. Вища мистецька освіта протягом останніх десятиліть накопичила значний науково-практичний досвід в напрямку підготовки випускників освітньо-кваліфікаційного рівня: “бакалавр”, “спеціаліст”, “магістр” у сфері музично-педагогічної діяльності (Є. Абдулін, Л. Арчажнікова, А. Болгарський, Н. Гузій, А. Козир, Г. Падалка, О. Ростовський, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

У руслі вимог Болонської системи вищої освіти було представлено фундаментальне дослідження А. Козир “Теорія і практика формування професійної майстерності вчителів музики в системі багаторівневої освіти” (2009 р.), в якому автор з позиції акмеологічного (від грец. акме – вершина чогось) підходу розглядає сучасні напрямки їх комплексної підготовки вищого ґатунку, пропонує оригінальну змістово-структурну модель формування професійної майстерності студентів вищих музично-педагогічних закладів. Зокрема автор підкреслює, що у формуванні професійної майстерності: “...головною ідеєю є створення нового технологічного підходу до підготовки майбутнього вчителя музики. Цей підхід покликаний максимально активізувати потенційні функції та відношення між процесами, щоб подати їх органічний синтез “ефект випередження” в розвитку” [3, 4].

Сьогодні мистецького освітнього простору характеризується тим, що на його авансцені відбувається науково обґрунтований діалог, активне змагання між традиційними і новаторськими методами музичного навчання. Загальновідома думка, що в суспільствах, яким вдалося протягом багатьох віків зберегти непорушними національні культурні цінності та етнопедагогічну